

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Шишлюк В. Р.

У статті досліджено проблеми й перспективи розвитку законодавства України у сфері забезпечення продовольчої безпеки в період після проголошення незалежності України. Визначено місце продовольчої безпеки в системі економічної безпеки держави. Досліджено основні конституційні засади у сфері забезпечення продовольчої безпеки та зроблено висновок, що норми Конституції України як Основного закону держави реалізуються в низці нормативно-правових актів. Проаналізовано основні положення законодавства, що регулює відносини, які виникають у процесі вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції, а також законів, присвячених регулюванню виробництва, заготівлі, переробки й використання окремих видів харчових продуктів. Окрема увага приділяється питанню адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Проаналізовано основні проблеми, які виникли при ухваленні Закону України «Про продовольчу безпеку України» 2011 року, яким визначалися правові, економічні й організаційні основи діяльності держави, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні продовольчої безпеки, а також причини застосування права вето Президента України та повернення цього нормативного акта для скасування. Зроблено висновок, що чинне нормативно-правове забезпечення не є адекватним сучасним потребам правового регулювання продовольчої безпеки держави, а перелічені нормативно-правові акти, які ухвалені в роки незалежності України і стосуються питань продовольчої безпеки, демонструють відсутність системного підходу в регулюванні відносин у цій сфері. Підкреслено, що проблема правового забезпечення продовольчої безпеки України є досить широкою та багатоаспектною, у цілому не може бути вирішена виключно шляхом розробки і прийняття спеціального закону про продовольчу безпеку.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека, продукти харчування, продовольчий бізнес, продовольчі ресурси, харчова промисловість.

Shyshliuk V. R. Development of Ukrainian legislation in the field of food security after the declaration of independence of Ukraine: problems and prospects

The article researches the problems and prospects of development of the Ukrainian legislation in the field of ensuring of food safety in the period after declaration of the independence of Ukraine. The place of food security in the system of state economic security was determined. The basic constitutional framework in the sphere of food security has been researched and it was concluded that the norms of the Constitution of Ukraine as the Basic law is implemented in a number of laws and regulations. The basic provisions of the legislation regulating the relations arising in the process of removal from circulation, processing, utilization, destruction or subsequent use of low-quality and dangerous products, as well as the laws dedicated to the regulation of production, harvesting, processing and use of certain types of food products were analyzed. Special attention is given to the adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union, taking into account the criteria put forward by the European Union to the states intending to join it. The main problems that arose during the adoption of the Law of Ukraine "On Food Security of Ukraine" in 2011, which determined the legal, economic and organizational basis of the State activity, aimed at protecting the national interests and guaranteeing food security in Ukraine, as well as the causes of the veto of the President of Ukraine and the return of this legislation act for cancellation were analyzed. It was concluded that the existing regulatory and legal support are not adequate to the modern needs of the legal regulation of food security of the state, and the listed normative legal acts that were adopted in the years of independence of Ukraine and relate to food security, demonstrate the lack of a systematic approach in the regulation of relations in this area. It has been emphasized that the problem of legal provision of food security in Ukraine is rather broad and multidimensional and generally can not be solved solely by the development and adoption of a special law on food security.

Key words: food security, economic security, food products, food business, food resources.

Постановка проблеми. Після проголошення Україною незалежності розвиток правового регулювання забезпечення продовольчої безпеки держави характеризується наявністю значної кількості нормативно-правових актів, що регулюють відносини в різних сферах.

Досліджуючи категорію «законодавство України про продовольчу безпеку», науковець С. Лушпаєв виділяє два етапи в його становленні та розвитку: радянський, що датується 1922-1991 роками, і сучасний [1, с. 419]. Зупинимося детальніше на дослідженні правового регулювання продовольчої безпеки в сучасний період.

З прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України як Основного закону держави розпочався сучасний етап розвитку законодавства у сфері забезпечення продовольчої безпеки України. У статті 1 Конституції України проголошено Україну як соціальну державу.

Положення ч. 1 ст. 17 Конституції України передбачають, що захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням забезпечення продовольчої безпеки значну увагу в дослідженнях приділяли такі вчені, як Я. Алексєєва, А. Бабенко, Ю. Білик, М. Бугрій, М. Гребенюк, Є. Євграфова, В. Єрмоленко, О. Коваленко, Є. Краснов, В. Курило, М. Лисак, Т. Лозинська, І. Лукінов, С. Лушпаєв, С. Москаленко, В. Олійник, М. Плотнікова, С. Погребняк, Л. Рогатіна, О. Скидан, Н. Титова, В. Уркевич, А. Фролов, М. Хорунжий, О. Шевченко, О. Шевчук, В. Щербань, М. Янків та інші.

Однак проблеми становлення й розвитку національного законодавства у сфері забезпечення продовольчої безпеки в період після проголошення України як основи для подальшого реформування ще не були предметом спеціального дослідження.

Мета статті – на основі аналізу результатів загальнотеоретичних і галузевих досліджень сучасного стану законодавства у сфері продовольчої безпеки виявити наявні проблеми, у тому числі й понятійного та термінологічного характеру, а також запропонувати напрями їх вирішення, що дасть змогу визначити проблеми й перспективи розвитку законодавства у сфері продовольчої безпеки та практику його застосування.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що серед науковців, які займаються дослідженнями питань економічної та продовольчої безпеки, сформувалася беззаперечна позиція, що

продовольча безпека є одним зі складників економічної безпеки держави.

На думку В. Руликівського, продовольча безпека держави є складником економічної безпеки, яка, згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України», є складником національної безпеки держави. Тому продовольча безпека має забезпечити фізичну й економічну доступність продовольства для населення в кількості, необхідній для ведення активного і здорового способу життя, що, у свою чергу, суттєво впливає на демографічну ситуацію в державі [2].

О. Грехова зазначає, що продовольча безпека є одним зі складників економічної безпеки країни, а тому політична стабільність та економічний і стабільний розвиток країни є можливими лише за умов розв'язання питань щодо забезпечення населення продуктами харчування. Тривала нестача основних продуктів харчування може стати причиною погіршення якості життя населення, зниження продуктивності праці, негативних соціальних наслідків тощо [3, с. 90].

В. Ерфан звертає увагу, що продовольче забезпечення є важливим складником загальноекономічної безпеки будь-якої країни. Стан продовольчої безпеки визначає, зокрема, рівень життєзабезпеченості населення, його добробуту й соціально-економічний розвиток суспільства загалом [4, с. 342].

Л. Чемарева вважає, що необхідність посиленої уваги до національної продовольчої безпеки зумовлена тим, що, по-перше, існує постійна потреба забезпечення кількісного обсягу виробництва і споживання продовольства, по-друге, існує необхідність збалансування попиту і пропозиції шляхом проведення політики державного регулювання кон'юнктури, по-третє, продовольча безпека як складова частина економічної та національної безпеки впливає на добробут нації, досягнення стратегії розвитку економіки, у тому числі й продовольчої незалежності [5, с. 296].

Таким чином, більшість учених вважає, що продовольча безпека як складник економічної безпеки спрямована на забезпечення населення продуктами харчування як основи добробуту нації, соціально-економічного розвитку та зменшення негативних соціальних наслідків у суспільстві.

Це підтверджується положеннями статті 48 Конституції України, яка передбачає, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Статтею 50 Конституції України також встановлено право кожного на вільний доступ до інформації про якість харчових продуктів.

Норми Конституції України як Основного закону держави реалізуються в низці нормативно-правових актів. Саме тому на виконання перелічених вище конституційних норм у сфері продовольчого забезпечення населення прийнято значну кількість законів і підзаконних актів.

Так, Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», який ухвалений парламентом - Верховною Радою України - 24 лютого 1994 року № 4004-XII, спрямований на регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя, ним визначаються відповідні права й обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян, встановлюється порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

24 січня 1997 року прийнято Закон України «Про державний матеріальний резерв» № 51/97-ВР, який визначає загальні принципи формування, розміщення, зберігання, використання, поповнення й освіження (поновлення) запасів державного матеріального резерву (далі - державний резерв) і регулює відносини в цій сфері.

Статтею 1 зазначеного Закону передбачено, що державний резерв є особливим державним запасом матеріальних цінностей, призначених для використання в цілях і в порядку, передбачених цим Законом. У складі державного резерву створюється незнижуваний запас матеріальних цінностей (постійно підтримуваний обсяг їх зберігання).

До складу державного резерву входять запаси сировинних, матеріально-технічних і продовольчих ресурсів для забезпечення стратегічних потреб держави. Державний резерв є особливим державним запасом матеріальних цінностей, призначений для використання з метою й у порядку, передбачених Законом України «Про державний матеріальний резерв».

У складі державного резерву створюється незнижуваний запас матеріальних цінностей (постійно підтримуваний обсяг їх зберігання). До його складу входять запаси сировинних, матеріально-технічних і продовольчих ресурсів для забезпечення стратегічних потреб країни. Отже, можна стверджувати, що продовольчий резерв відіграє провідну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави.

З прийняттям 23 грудня 1997 року Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів»

№ 771/97-ВР (який у редакції від 20 вересня 2015 року змінено й отримав назву «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів») урегульовано відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів і споживачами харчових продуктів, визначено порядок забезпечення безпечності й окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, увозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї.

У статті 32 зазначеного Закону також закріплено важливе положення, що харчові продукти, які знаходяться в обігу на території України, повинні відповідати вимогам законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів.

Законом України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» від 14 січня 2000 року № 1393-XIV визначено правові й організаційні засади вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції з метою недопущення негативного впливу такої продукції на життя, здоров'я людини, майно й довкілля.

Зазначений Закон також регулює відносини, що виникають у процесі вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції, поширюється на власників неякісної та небезпечної продукції, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Протягом 2000-2004 років ухвалено низку законів, присвячених регулюванню виробництва, заготівлі, переробки й використання окремих видів харчових продуктів. Зокрема, це Закон України «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 року № 1492-III, Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 року № 37-IV, Закон України «Про насіння та садивний матеріал» від 26 грудня 2002 року № 411-IV, Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 6 лютого 2003 № 486-IV, Закон України «Про молоко та молочні продукти» від 24 червня 2004 року № 1870-IV тощо.

24 червня 2004 року ухвалено Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» № 1877-IV, який став один із

ключових у питанні продовольчої безпеки України, оскільки в цьому Законі вперше на законодавчому рівні визначено поняття продовольчої безпеки, законодавчо закріплене в статті 2, що розуміється як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Варто зазначити, що наведене нормативне визначення відображає лише один із аспектів продовольчої безпеки України - економічну доступність продуктів харчування для населення. Проте ані в зазначеному Законі, ані в інших нормативно-правових актах не визначаються складники продовольчої безпеки, її принципи, не регламентується інституційно-функціональний механізм її забезпечення тощо.

Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року № 1629-IV затверджено Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яка визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висувуються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетним складником процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що, у свою чергу, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

На першому етапі виконання Програми пріоритетними сферами, у яких здійснюється адаптація законодавства України, є сфери, визначені статтею 51 УПС, серед яких, зокрема, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, довкілля, захист прав споживачів.

Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV визначив у статті 2 положення, що державна аграрна політика спрямована на досягнення таких стратегіч-

них цілей, як гарантування продовольчої безпеки держави.

Варто зазначити, що необхідність прийняття зазначеного Закону обґрунтовувалася тим, що в Україні в основному створені передумови для прискореного розвитку аграрного сектора економіки. У ході його реформування відбулася зміна відносин власності, яка призвела до радикальних змін усієї системи економічних відносин як на загальному рівні, так і на рівні галузей, регіонів і суб'єктів господарської діяльності. Сформовано базове законодавство щодо приватизації та врегулювання земельних і майнових відносин, запроваджено стимулюючу податкову політику, механізми пільгового короткострокового кредитування, діють механізми державної підтримки аграрного виробництва, але докорінних позитивних зрушень за роки реформування аграрного сектора не досягнуто. Основною причиною цього є відсутність послідовної, чітко виваженої, науково обґрунтованої державної аграрної політики, визначення мети, етапів, напрямів і механізмів її практичної реалізації.

Указаний Закон визначав основні засади, спрямовані на сталий розвиток аграрного сектора національної економіки на період до 2015 року. Проте станом на сьогодні, у 2021 році, зазначений Закон залишається чинним і з моменту його прийняття не вносилися будь-які зміни до цього нормативно-правового акта.

Законом України «Про дитяче харчування» від 14 вересня 2006 року № 142-V визначено стратегічні загальнодержавні пріоритети у сфері забезпечення дітей грудного та раннього віку достатнім, високоякісним і безпечним дитячим харчуванням з метою реалізації конституційних прав дитини на достатній життєвий рівень, охорону здоров'я і життя, а також організаційні, соціальні та економічні засади державної політики в цій сфері.

Закріплено з точки зору питання забезпечення продовольчої безпеки важливе положення, що право дітей на забезпечення достатнім, високоякісним і безпечним харчуванням є складовою частиною гарантованого Конституцією України права на достатній життєвий рівень та охорону здоров'я.

Передбачено також, що діти грудного віку та другого року життя, які входять до складу малозабезпечених сімей, а також діти грудного й раннього віку, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій

і збройних конфліктів, або з числа внутрішньо переміщених осіб, діти з числа осіб, визначених у статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», забезпечуються дитячим харчуванням безкоштовно в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України.

31 травня 2007 року прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» № 1103-V.

Зазначений Закон ухвалено з метою визначення правових та організаційних засад регулювання суспільних відносин в галузі поводження з генетично модифікованих організмів (далі - ГМО) з метою їх безпечного вивільнення в навколишнє природне середовище, запобігання можливому негативному впливу ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, на здоров'я людини.

Закон також регламентує основні засади поводження з ГМО в Україні, визначає сфери відповідальності Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та суб'єктів господарювання. В основу цього Закону покладено принцип упередження виникнення ризиків для довкілля та здоров'я людини при поводженні з ГМО. Саме тому Закон установлює необхідність державної реєстрації ГМО, сортів сільськогосподарських рослин та продукції, отриманої із застосуванням ГМО.

Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» від 25 червня 2009 року № 1561-VI визначає правові засади створення й діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні, які мають урегулювати відносини в цій сфері і сприяти підвищенню ефективності галузі сільського господарства й поліпшенню забезпечення населення сільськогосподарською продукцією.

Варто відзначити, що протягом тривалого часу в Україні спостерігається нестабільна цінова ситуація на аграрному ринку, зокрема, через спекулятивний характер діяльності окремих суб'єктів ринку й недостатній розвиток його інфраструктури. Відсутність закупівельних центрів сільськогосподарської продукції, виготовленої в межах приватних підсобних господарств, і монополізація збутової мережі призводила до надмірного заниження закупівельних цін у населення з одночасним їх збільшенням у 2-4 рази під час реалізації кінцевому споживачеві.

Саме тому виникла необхідність вирішення цієї проблеми, яка набула особливого значення у зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі, оскільки вітчизняна сільськогосподарська продукція може бути витіснена з ринку іноземною через її низьку конкурентоспроможність, що негативно вплинуло б на рівень продовольчої безпеки України. Саме тому виникла необхідність прийняття цього Закону.

Серед актів законодавства, які ухвалені після проголошення незалежності України, які стосуються сфери продовольчої безпеки або певним чином пов'язані з нею, варто також назвати Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII, Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 року № 2498-XII, Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22 грудня 1998 року № 330-XIV, Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 року № 966-XIV, Закон України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 № 1315-VII, Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року № 124-VIII, Закон України «Публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII тощо.

Відповідно до ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. З огляду на наведену конституційну норму, нормативно-правовим підґрунтям продовольчої безпеки є також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Серед підзаконних актів у сфері забезпечення продовольчої безпеки можна, зокрема, назвати такі: Постанову Кабінету Міністрів України «Про Аграрний фонд» від 6 липня 2005 року № 543, Постанову Кабінету Міністрів України «Про запровадження державних форвардних закупівель зерна» від 16 травня 2007 року № 736, Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 року № 1158, Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 5 грудня 2007 року № 1379, Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розподілу тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини» від 12 листопада 2008 року № 1002, Наказ Міністерства економіки України «Про

затвердження Методичних рекомендацій складання прогнозних балансів попиту і пропозиції продовольчих ресурсів» від 18 грудня 2009 року № 1426, Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277, Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії» від 3 вересня 2017 року № 1073 тощо.

Варто відзначити, що ані в радянський, ані в сучасний період не ухвалено спеціального нормативно-правового акта у сфері продовольчої безпеки, хоча окремі спроби в цьому напрямі все ж здійснені.

Так, 22 грудня 2011 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про продовольчу безпеку України», яким визначалися правові, економічні й організаційні основи діяльності держави, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні продовольчої безпеки особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, і встановлено відповідальність держави за належний рівень харчування населення.

Однак, 10 січня 2012 року стосовно вказаного Закону застосовано право вето Президента України та повернуто для скасування. Таке рішення зумовлене тим, що, на думку Президента України, цей Закон не вирішує питань забезпечення продовольчої безпеки держави, а містить положення декларативного характеру, не визначає шляхів вирішення відповідних питань. У Законі також не здійснено системного, комплексного врегулювання відносин, що пов'язані з продовольчою безпекою, неточно визначено індикатори, що застосовуються для оцінки рівня споживання населенням харчових продуктів, стану продовольчої безпеки. Тому 5 липня 2012 року Закон України «Про продовольчу безпеку України» відхилений.

З наведеного вище вбачається, що на сучасному етапі правові норми, які стосуються забезпечення продовольчої безпеки держави, містяться в низці нормативно-правових актів різної юридичної сили, що переважно регулюють відносини в агропромисловій сфері в цілому, а не виключно питання продовольчого забезпечення.

Варто звернути увагу, що чинне нормативно-правове забезпечення не є адекватним

сучасним потребам правового регулювання продовольчої безпеки держави. Перелічені нормативно-правові акти, які ухвалені в роки незалежності України та стосуються питань продовольчої безпеки, демонструють відсутність системного підходу в регулюванні агропромислового комплексу та відносин у цій сфері.

Однак спеціальний закон про продовольчу безпеку України за умови його прийняття не здатний урегулювати все коло відносини, які виникають у сфері забезпечення продовольчої безпеки держави, оскільки за своїм призначенням він повинен стати останньою ланкою, яка завершує правову ієрархію нормативно-правових актів у цій сфері та за допомогою якої реалізується мета правового забезпечення продовольчої безпеки України.

Пояснюється це тим, що інші відносини (управлінські, земельні, майнові, фінансові тощо), які виникають у сфері сільського господарства, виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки, регулюються й повинні регулюватися іншими законодавчими актами, передусім тими, які забезпечують проведення аграрної реформи з метою вдосконалення й підвищення ефективності агропромислового комплексу, що, в кінцевому підсумку, і здійснює забезпечення продовольчої безпеки країни.

Висновки і пропозиції. У цілому, характеризуючи перетворення в агропромисловій сфері в Україні, необхідно відзначити непослідовність і суперечливість проведеної аграрної політики, яка проявляється, з одного боку, у розширенні прав суб'єктів господарювання, закріпленні їхньої автономії в питаннях організації господарської діяльності й виробництва сільськогосподарської продукції, з іншого - збереженні адміністративно-управлінських методів і важелів впливу на аграрні відносини, держзамовлення й централізованого ціноутворення на сільськогосподарську продукцію тощо.

Сьогодні можна констатувати, що проблема правового забезпечення продовольчої безпеки України є досить широкою та багатоаспектною. У цілому вона не може бути вирішена виключно шляхом розробки та прийняття спеціального закону про продовольчу безпеку. Водночас необхідно розробити й прийняти цілий пакет законодавчих актів, які б системно регламентували всю діяльність агропромислового комплексу, починаючи від виробництва сільгосппродукції й закінчуючи її переробкою та збутом.

Література

1. Грехова О.Т. Щодо поняття та ознак «продовольчої безпеки». *Бізнес-навігатор*. 2014. № 1. С. 90-93.
2. Ерфан В.Й. Продовольче забезпечення в контексті економічної безпеки країни: теоретичний аспект. *Країни Центрально-Східної Європи в умовах регіоналізації: історико-методологічний, політико-правовий та економічний аспекти* : монографія. Ужгород, 2010. С. 342-351.
3. Лушпаєв С.О. Щодо законодавства України про продовольчу безпеку. *Форум права*. 2012. № 2. С. 419-425.
4. Руликівський В.П. Роль та місце продовольчої безпеки в системі забезпечення національ-

ної безпеки України. *Державне управління: теорія і практика*. 2007. № 2. URL: www.nbuv.gov.ua/e-journals/.../index.html.

5. Чемарева Л.В. Продовольча безпека: соціально-економічна суть. *Формування ринкової економіки* : збірник наукових праць. Київ : КНЕУ, 2011. С. 295-302.

Шишлюк В. Р.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри економічної теорії
та фінансово-економічної безпеки
Одеського національного технологічного
університету